

INSTYTUCJE UNII GOSPODARCZEJ I WALUTOWEJ

Instytucje europejskiej unii gospodarczej i walutowej ponoszą główną odpowiedzialność za określanie europejskiej polityki pieniężnej, przepisów regulujących emisję euro i stabilność cen w UE. Tymi instytucjami są: EBC, ESBC, Komitet Ekonomiczno-Finansowy, Eurogrupa oraz Rada do Spraw Gospodarczych i Finansowych (Ecofin).

PODSTAWA PRAWNA

- Art. 119–144, 219, 282–284 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej;
- Protokoły dołączone do Traktatu o Unii Europejskiej: Protokół (nr 4) w sprawie Statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego, Protokół (nr 14) w sprawie Eurogrupy.

CELE

Głównymi celami (2.6.1) unii gospodarczej i walutowej (UGW) są:

- ukończenie procesu urzeczywistniania rynku wewnętrznego przez likwidację wahań kursów walutowych i zniesienie kosztów wiążących się z transakcjami wymiany, jak również kosztów zabezpieczenia przed ryzykiem wahań kursowych;
- zapewnienie porównywalności kosztów i cen na terytorium Unii, co pomoże konsumentom, pobudzi handel wewnątrzspółnotowy i ułatwi prowadzenie działalności gospodarczej;
- wzmocnienie stabilności walutowej i siły finansowej Europy poprzez:
 - wykluczenie, co do zasady, możliwości spekulacji walutami Unii;
 - zapewnienie nowej walucie dużej odporności na spekulacje międzynarodowe poprzez gospodarczy wymiar ustanowionej w ten sposób unii walutowej,
 - stworzenie warunków, dzięki którym euro stanie się ważną walutą rezerwową i płatniczą.

OSIĄGNIĘCIA

A. Instytucje pierwszego etapu UGW (od 1 lipca 1990 r. do 31 grudnia 1993 r.)

W trakcie pierwszego etapu UGW nie ustanowiono żadnych instytucji monetarnych.

B. Instytucje drugiego etapu UGW (od 1 stycznia 1994 r. do 31 grudnia 1998 r.)

1. Europejski Instytut Walutowy (EIW)

EIW, ustanowiony na początku drugiego etapu UGW (zgodnie z art. 117 Traktatu WE), przejął obowiązki Komitetu Prezesów i Europejskiego Funduszu Współpracy Walutowej (EMCF). Instytut nie miał wpływu na realizację polityki pieniężnej, która pozostawała w gestii władz krajowych. Jego główne zadania w trakcie wdrażania drugiego etapu UGW obejmowały: umacnianie współpracy między krajowymi bankami centralnymi oraz koordynację polityk pieniężnych państw członkowskich w celu zapewnienia stabilności cen. Zgodnie z art. 123 ust. 2 Traktatu WE EIW został rozwiązany w następstwie ustanowienia EBC, dla którego przygotował podstawy (1 czerwca 1998 r.).

2. Komitet Walutowy

Instytucja ta składała się z członków mianowanych, w takiej samej liczbie, przez Komisję i państwa członkowskie. Komitet, który został utworzony w celu wspierania koordynacji polityki państw członkowskich w pełnym zakresie niezbędnym do funkcjonowania rynku wewnętrznego (art. 114 Traktatu WE), pełnił rolę doradczą. Na początku trzeciego etapu Komitet został rozwiązany i zastąpiony przez Komitet Ekonomiczno-Finansowy (art. 134 TFUE).

C. Instytucje trzeciego etapu (od 1 stycznia 1999 r.)

1. Europejski Bank Centralny (EBC) ([1.3.11](#))

a. Organizacja

Siedziba EBC, który został ustanowiony w dniu 1 czerwca 1998 r., znajduje się we Frankfurcie nad Menem. Kierowany jest on przez dwa organy, które pozostają niezależne od instytucji unijnych i władz krajowych (a mianowicie Radę Prezesów i Zarząd), a także – w przypadku niektórych zadań – przez Radę Ogólną, która sama nie jest organem decyzyjnym (ESBC). Traktat z Lizbony nadał EBC status instytucji UE (art. 13 ust. 1 TUE, art. 282 do 284 TFUE); wcześniej zgodnie z postanowieniami Traktatu WE nie miał on takiego statusu, mimo że miał osobowość prawną.

i. Rada Prezesów

Składa się z członków Zarządu i prezesów krajowych banków centralnych tych państw, które przyjęły euro (art. 283 TFUE i art. 10.1 statutu). Jako najwyższy organ decyzyjny uchwała wytyczne i podejmuje decyzje niezbędne do zapewnienia wykonania zadań powierzonych ESBC, ustala politykę pieniężną UE (włącznie z podejmowaniem odpowiednich decyzji w sprawach pośrednich celów pieniężnych, podstawowych stóp procentowych i wielkości rezerw ESBC) oraz określa wytyczne konieczne do ich realizacji (art. 12 statutu). Traktat z Lizbony stanowi, że członkowie zarządu EBC są wybierani i mianowani za wspólnym porozumieniem przez Radę Europejską większością kwalifikowaną (art. 283 TFUE).

ii. Zarząd

Zarząd składa się z prezesa, wiceprezesa i czterech pozostałych członków, mianowanych za wspólnym porozumieniem przez szefów państw lub rządów państw członkowskich należących do strefy euro na nieodnawialną ośmioletnią

kadencję (art. 283 TFUE). Zarządowi została powierzona realizacja polityki pieniężnej i udzielanie w tym zakresie niezbędnych instrukcji krajowym bankom centralnym. Jest również odpowiedzialny za przygotowanie posiedzeń Rady Prezesów i za prowadzenie bieżących spraw EBC (art. 11 i 12 statutu).

iii. Rada Ogólna

Rada Ogólna (art. 44. statutu) składa się z prezesa i wiceprezesa EBC oraz prezesów banków centralnych wszystkich państw członkowskich UE niezależnie od tego, czy przyjęły euro czy nie. Rada wspiera gromadzenie informacji statystycznych, koordynuje polityki pieniężne państw członkowskich, które nie przyjęły euro, oraz nadzoruje działanie europejskiego mechanizmu kursowego.

b. Funkcja

O ile w strefie euro zarówno EBC, jak i krajowe banki centralne mogą emitować banknoty, o tyle wyłącznie EBC może w rzeczywistości zatwierdzić ich emisję. Państwa członkowskie mogą emitować monety, pod warunkiem uzyskania zgody EBC co do wielkości emisji (art. 128 TFUE). EBC podejmuje decyzje niezbędne ESBC do wykonania zadań powierzonych mu na podstawie statutu EBC i Traktatu (art. 132 TFUE). EBC, wspomagany przez krajowe banki centralne, gromadzi niezbędne informacje statystyczne od właściwych władz krajowych bądź bezpośrednio od podmiotów gospodarczych (art. 5 statutu). EBC jest konsultowany w sprawie każdego projektu aktu UE w dziedzinach podlegających jego kompetencji oraz na żądanie władz krajowych w sprawie każdego projektu regulacji (art. 127 ust. 4 TFUE). EBC jest również odpowiedzialny za sprawne działanie transeuropejskiego zautomatyzowanego błyskawicznego systemu rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym (TARGET 2); systemu płatniczego w euro, który łączy krajowe systemy płatnicze i mechanizm płatniczy EBC. EBC dokłada starań, aby włączyć banki centralne państw członkowskich przystępujących do strefy euro do ESBC.

EBC może wykonywać specyficzne zadania związane z polityką nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i innymi instytucjami finansowymi (art. 127 ust. 6 TFUE i art. 25.2. statutu). EBC przypisano dodatkowe zadania w ramach Jednolitego Mechanizmu Nadzorczego, polegające na bezpośrednim nadzorze „znaczących” banków w strefie euro i w innych uczestniczących państwach członkowskich. Władze państw członkowskich nadal nadzorują „mniej znaczące” banki, we współpracy z EBC; transgraniczną współpracę w Unii organów nadzoru zapewniają trzy europejskie instytucje nadzorcze: Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (EBA), Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (ESMA) i Europejski Urząd Nadzoru Ubezpieczeń i Pracowniczych Programów Emerytalnych (EIOPA). Dopelnieniem tego systemu nadzoru jest nowa instytucja nadzoru makroostrożnościowego, Europejska Rada ds. Ryzyka Systemowego (ERRS).

2. Europejski System Banków Centralnych (ESBC) i Eurosystem

a. Organizacja

ESBC składa się z EBC i krajowych banków centralnych wszystkich państw członkowskich UE (art. 282 TFUE i art. 1 statutu). ESBC jest kierowany przez te same

organy decyzyjne co EBC (art. 282 ust. 2 TFUE). Eurosystem obejmuje tylko EBC i krajowe banki centralne państw członkowskich należących do strefy euro.

b. Funkcja

Głównym zadaniem ESBC jest zapewnianie stabilności cen (art. 127 ust. 1 i art. 282 ust. 2 TFUE, art. 2 statutu). Bez uszczerbku dla tego celu ESBC wspiera ogólną politykę gospodarczą, przyczyniając się do realizacji celów Unii. ESBC wykonuje to zadanie poprzez pełnienie funkcji (art. 127 ust. 2 TFUE i art. 3 statutu) polegających na:

- definiowaniu i urzeczywistnianiu polityki pieniężnej Unii;
- przeprowadzaniu operacji walutowych zgodnie z art. 219 TFUE;
- utrzymywaniu oficjalnych rezerw walutowych państw członkowskich i zarządzaniu tymi rezerwami;
- popieraniu należytego funkcjonowania systemów płatniczych; oraz
- przyczynianiu się do należytego wykonywania polityk prowadzonych przez właściwe władze w odniesieniu do nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i do stabilności systemu finansowego (art. 127 ust. 5 TFUE).

3. Komitet Ekonomiczno-Finansowy

Komitet Ekonomiczno-Finansowy składa się z nie więcej niż sześciu członków, mianowanych po dwóch przez państwa członkowskie, Komisję oraz EBC (art. 134 ust. 2 TFUE). Jego obowiązki są takie same jak Komitetu Walutowego, który zastąpił 1 stycznia 1999 r., z jedną ważną różnicą: informowanie Komisji i Rady o rozwoju sytuacji pieniężnej jest teraz obowiązkiem EBC.

4. Rada do Spraw Gospodarczych i Finansowych (ECOFIN)

ECOFIN, organ decyzyjny na szczeblu europejskim, składa się z ministrów finansów wszystkich państw członkowskich UE. Po konsultacjach z EBC podejmuje decyzje dotyczące polityki kursowej euro w odniesieniu do walut państw niebędących członkami UE, jednocześnie starając się zachować stabilność cen.

5. Eurogrupa

Posiedzenie ministrów gospodarki i finansów państw należących do strefy euro, noszące pierwotnie nazwę Euro-11, zmieniło swoją nazwę na „Eurogrupa” w 1997 r. Ten nieformalny organ doradczy odbywa regularne posiedzenia, aby omawiać kwestie związane ze sprawnym działaniem strefy euro i UGW. W razie potrzeby do uczestnictwa w tych posiedzeniach zaprasza się Komisję i EBC [art. 1 Protokołu (nr 14) w sprawie Eurogrupy]. Na nieformalnym posiedzeniu ECOFIN, które odbyło się w Scheveningen w dniu 10 września 2004 r., na przewodniczącego Eurogrupy wybrano Jean-Claude'a Junckera, premiera i ministra finansów Luksemburga. W ten sposób został on pierwszym wybranym i stałym przewodniczącym z mandatem, który rozpoczął się dnia 1 stycznia 2005 r. W Traktacie z Lizbony wzmocniono rolę Eurogrupy, aby zwiększyć koordynację w strefie euro. Termin „Eurogrupa” po raz pierwszy pojawia się również w tym Traktacie (art. 137 TFUE). Inną nowością formalną jest wybór przewodniczącego Eurogrupy na dwa i pół roku większością głosów państw

członkowskich reprezentowanych w Eurogrupie [art. 2 Protokołu (nr 14) w sprawie Eurogrupy].

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

A. Funkcja prawodawcza

1. Parlament Europejski (PE), wspólnie z Radą, w ramach zwykłej procedury ustawodawczej:

- przyjmuje szczegółowe zasady wielostronnych procedur nadzoru (art. 121 ust. 6 TFUE);
- zmienia niektóre artykuły statutu EBC (art. 129 ust. 3 TFUE); oraz
- ustanawia środki niezbędne do używania euro jako jednej waluty (art. 133 TFUE)

2. Konsultacji Parlamentu Europejskiego zasięga się w następujących kwestiach:

- uzgodnień dotyczących emisji monet euro przez państwa członkowskie (art. 128 ust. 2 TFUE);
- umów dotyczących systemu kursów wymiany euro w stosunku do walut państw trzecich (art. 219 ust. 1 TFUE);
- wyboru państw kwalifikujących się do przyjęcia jednej waluty w 1999 r. i w okresie późniejszym;
- mianowania prezesa, wiceprezesa i pozostałych członków Zarządu EBC (art. 283 ust. 2 TFUE i art. 11.2 statutu EBC);
- wszelkich zmian procedury głosowania w Radzie Prezesów EBC (art. 10.2 statutu ESBC i EBC);
- przepisów wykonawczych do procedury nadmiernego deficytu, przewidzianej w pakcie stabilności i wzrostu;
- wszelkich zmian kompetencji EBC związanych z nadzorem nad instytucjami kredytowymi i innymi instytucjami finansowymi (art. 127 ust. 6 TFUE);
- zmian niektórych artykułów statutu EBC (art. 129 ust. 4 TFUE).

3. Parlament Europejski jest informowany o szczegółowych przepisach dotyczących składu Komitetu Ekonomiczno-Finansowego (art. 134 ust. 3 TFUE).

B. Funkcje kontrolne

1. Na mocy Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

EBC kieruje sprawozdanie roczne z działalności ESBC i w sprawie polityki pieniężnej za rok ubiegły i rok bieżący do Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji oraz do Rady Europejskiej. Prezes EBC musi następnie przedstawić to sprawozdanie Radzie i PE, który może odbyć na tej podstawie ogólną debatę (art. 284 ust. 3 TFUE i art. 15.3 statutu EBC). Prezes EBC i pozostali członkowie Zarządu mogą, na żądanie Parlamentu Europejskiego lub z inicjatywy własnej, być wysłuchani przez właściwe komisje Parlamentu Europejskiego (art. 284 ust. 3 akapit 2).

2. Inicjatywa Parlamentu

Parlament Europejski wezwał do zrównoważenia rozległych kompetencji EBC wynikających z Traktatu – to znaczy możliwości określania realizowanej polityki pieniężnej – przez demokratyczną rozliczalność (rezolucja z dnia 18 czerwca 1996 r.). W tym celu regularnie prowadzony jest „dialog pieniężny”. Prezes EBC lub pozostali członkowie Rady Prezesów przynajmniej raz na trzy miesiące odpowiadają na pytania parlamentarnej Komisji Gospodarczej i Monetarnej PE dotyczące perspektyw ekonomicznych i przedstawiają uzasadnienie prowadzonej polityki pieniężnej w strefie euro. Ponadto Parlament Europejski regularnie ustosunkowuje się do sprawozdań rocznych EBC, przyjmując sprawozdania z własnej inicjatywy. W 2013 r. między Parlamentem a EBC zawarte zostało porozumienie międzyinstytucjonalne w sprawie demokratycznej rozliczalności i sprawowania nadzoru nad wykonywaniem zadań powierzonych EBC w ramach jednolitego mechanizmu nadzorczego.

Dirk Verbeken / Dražen Rakić
05/2019

